

**UVOĐENJE PREDMETA ZDRAVSTVENI ODGOJ U STUDIJSKE
PROGRAME – DOPRINOS OPŠTOJ ZDRAVSTVENOJ
INFORMISANOSTI STUDENATA**

**INTRODUCTION OF THE CASE MEDICAL EDUCATION IN STUDY
PROGRAMMES – CONTRIBUTION TO THE GENERAL HEALTH
INFORMATION OF STUDENTS**

Smajil Durmišević
Kantonalni zavod za javno zdravstvo Zenica
Fra Ivana Jukića 2, Zenica
BiH

Jasminka Durmišević-Serdarević
Dom zdravlja Zenica
Fra Ivana Jukića 2, Zenica
BiH

Izet Pehlić
Islamski pedagoški fakultet Zenica
Prof. Juraja Neidhardta 15, Zenica
BiH

Melita Lelić
Kantonalni zavod za javno zdravstvo Zenica
Fra Ivana Jukića 2, Zenica
BiH

Safet Kubat
Kantonalni zavod za javno zdravstvo Zenica
Fra Ivana Jukića 2, Zenica
BiH

REZIME

Uvod: Doprinos zdravstvenoj informiranosti studenata pedagoških smjerova, preko predmeta zdravstveni odgoj, osposobljava ih za promociju zdravlje i zdravih stilova života kod djece, mladih i odraslih, s kojima budu radili u profesionalnom angažmanu i društvenim aktivnostima. Unapređivanje i očuvanje zdravlja stanovništva, razvoj zdravih okruženja i afirmacija zdravih stilova života predstavljaju ciljeve svih nacionalnih programa promocije zdravlja koji se programski i kontinuirano sprovode kod nas i u svijetu. Cilj :Cilj ovog istraživanje bio je da se naučnoistraživački utemeljeno osnaži ideja uvođenje predmeta zdravstveni odgoj u univerzitetske studijske smjerove koji profiliraju stručnjake pedagoških disciplina.

Metode: Od istraživačkih metoda korišteni su metod analize sadržaja i deskriptivno-analitički servej metod. Kao istraživački instrument korišten je Test opće-zdravstvene informiranosti. Istraživačka populacija bili su studenti Islamskog pedagoškog fakulteta i Filozofskog fakulteta Univerziteta u Zenici. Uzorak se sastojao od studenata koji su slušali Zdravstveni odgoj u toku studija i studenata koji u toku studija nisu slušali predmet zdravstveni odgoj. **Rezultati:** Između dvije istraživačke grupe je utvrđena statistički značajna razlika u opštoj zdravstvenoj informisanosti ($p < 0,01$). **Zaključak:** Uključivanje predmeta zdravstvenog odgoja u univerzitetske studijske programe, naročito one koji profiliraju buduće prosvjetne ranike, statistički značajno doprinosi opštoj zdravstvenoj informisanosti studenata i osposoblja ih da u budućem nastavničkom angažmanu mogu stručno i sistematičnoraditi na zaštiti i promociji zdravlja i zdravih stilova života.

Ključne riječi: zdravstveni odgoj, studenti, prosvjetni radnici, promocija zdravlja

SUMMARY

Introduction: The contribution of health awareness for students of pedagogical studies through subject of Health education enables them to promote health and healthy lifestyles among children, youth and adults with whom they are going to work throughout their professional engagement and social activities. Improvement and protection of health in the population, the development of healthy environment and affirmation of healthy lifestyles are the objectives of every national health promotion programme which is run through programs and continuously implemented in our country and worldwide.

Objective: The aim of this study has been to consolidate, through scientific research, the concept of the introduction of health education in University courses profiling experts of pedagogical disciplines.

Methods: Research methods used have been content analysis and descriptive-analytic survey method. General health awareness test has been the instrument of the research. Students of the Islamic Pedagogical Faculty and the Faculty of Philosophy of the University in Zenica have comprised the research population. The sample has consisted of students who had health education course included in their studies and those who have not had it.

Results: Based on the results, it has been established that there is a statistically significant difference between the two research groups in general health awareness ($p < 0.01$).

Conclusions: The inclusion of Health education in University Curricula, especially for those profiling future educators statistically significantly contributes to general health awareness of students and personnel qualifying them for prospective teacher's engagement and professional and systematical work to protect and promote health and healthy lifestyles.

Keywords: health education, students, educators, health promotion

1. UVOD

Svjetska zdravstvena organizacija je 1948 u svojoj osnivačkoj povelji, definirala zdravlje kao "stanje potpunog tjelesnog, mentalnog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti i iznemoglosti". [1] Andrija Štampar je prije 75 godina kao ekspert Lige naroda kazao da je pitanje narodnog zdravlja u prvom redu problem ekonomskog značaja. Danas, gledano ne samo na našim prostorima nego i diljem planete Zemlje, bilo da se radi o bogatim ili siromašnim zemljama, zamljama koje su u razvoju ili zemljama koje su u tranziciji ovom stavu se nema šta dodati niti oduzeti. [1,2] Zdravlje je temeljni društveni resurs i preduslov održivog razvoja. Ono je rezultat složenog međudjelovanja brojnih faktora, od bioloških karakteristika pojedinca, osobina okoliša u kojima živi, sve do osobina socijalne okoline. [1] Zaštita zdravlja prema tome ne spada samo u područje rada medicinskih stručnjaka. Ona prelazi okvire njihove djelatnosti i zalazi u privredni, politički i kulturni život.[3] Zdravstveni odgoj ili još preciznije odgoj i obrazovanje za zdravlje jest medicinskopedagoška disciplina koja se bavi unapređenjem zdravstvene kulture društva. Usmjeren je na razvoj individualnih, grupnih i institucionalnih zanja i vještina unapređanja zdravlja i osposobljavanja ljudi kako da

promijene ponašanje i preuzmu kontrolu nad svojim zdravljem. [4] Zdravstveni odgoj kao i odgoj uopšte ima svoju dugu historiju. Još u drevnim starojevrejskim i egipatskim knjigama, kao i u indijskim svetim knjigama, nalazimo brojna uputstva o zdravom načinu života, sprečavanju i liječenju bolesti.[5]. Posebno je značajno zdravstveno vaspitanje mladih. Mladost je doba kada čovjek najviše može da sazna i usvoi pricipie i pravila zdravog življenja, tako da mu zauvijek ostane u svijesti da je zdrav život temelj ličnog i opšteg napretka. [5] U školama su nastavnici nosioci odgojno obrazovnog procesa. Oni su niz godina po nekoliko sati na dan u dodiru sa mladima, u dobu kada su oni najpodložniji vanjskom uticaju. Osim toga, nastavnici neprestano promatraju učenike i kontinuirano prate njihov fizički i psihički razvoj, ta mogu rano primijetiti odstupanja i na vrijeme upozoriti na potrebu medicinske intervancije. [3] U skladu s tim, zdravstveni odgoj u institucijama odgojno-obrazovnog sistema temelj je prevencije, unapređenja zdravlja, sprečavanja bolesti i osiguravanja kvaliteta života [6, 7]. Zdravstvenim informiranjem direktno utičemo na promociju zdravlja, koja je suštinski dio koncepta „novog javnog zdravlja”, koja se odnosi na integraciju bihejvioralnih, socijalnih i ekonomskih aspekata javnog zdravlja. To je složen i sveobuhvatan sociopolitički proces okrenut ka individui i zajednici kao i ka determinantama zdravlja. Promocija zdravlja bi trebalo da podrži nastojanja da se fokus zdravstvenog sistema i celokupne zajednice pomjeri sa bolesti na zdravlje. Aktivnosti promocije zdravlja u populaciji podrazumijevaju informiranje o zdravlju, zdravstvenu edukaciju, zdravstveni odgoj i usvajanje zdravih stilova života, kao i skup aktivnosti usmjerenih na pojedinca, porodicu i zajednicu. [1,6] Sve ove aktivnosti moraju biti proizvod interdisciplinarnе saradnje i jasno definirane zdravstvene politike, koja podržava promociju zdravlja na svim pomenutim nivoima. Jedan od specifičnih ciljeva zdravstvene politike je upravo podrška razvoju koncepta promocije zdravlja. Unapređivanje i očuvanje zdravlja stanovništva, razvoj zdravih okruženja i afirmacija zdravih stilova života predstavljaju ciljeve svih nacionalnih programa promocije zdravlja koji se programski i kontinuirano sprovode kod nas i u svijetu. [4] Uključivanje zdravstvenog odgoja u univerzitetske studijske programe, naročito one koji profiliraju kadrove za rad s ljudima, bio bi doprinos ostvarenju tih ciljeva. Kroz sadržaje: zdravlje, sigurnost i zaštita okoline, zdravstveni odgoj dodatno promovira i osigurava pozitivan i odgovoran odnos učenika prema zdravlju, sigurnosti, zaštiti okoline i održivom razvoju, te na taj način osigurava punoću definicije zdravlja kao stanja potpunog tjelesnog, duševnog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsutnosti bolesti i iznemoglosti [7].

2. CILJ

Cilj ovog istraživanje bio je da se naučno utemeljeno pokaže razlika u obimu zdravstvene informisanosti studenata koji u svojim studijskim programima imaju predmet „Zdravstveni odgoj” i onih studenata koji u svojim studijskim programima nemaju ovaj predmet, te da se tako osnaži ideja uvođenje predmeta zdravstveni odgoj u univerzitetske studijske smjerove koji profiliraju stručnjake pedagoških disciplina.

3. METODA I ISPITANICI

Istraživanje je urađeno deskriptivno-analitičkom metodom, prikupljanjem i analizom podataka dobivenih putem testa općezdravstvene informiranosti studenata.

Za istraživanje je urađen test općezdravstvene informiranosti, koji je sadržavao 50 pitanja, a zadatak studenata je da svoje stavove o pitanjima iznesu zaokruživanjem samo jednog od tri ponuđena odgovora koji smatraju tačnim. Studenti su trebali navesti koji su studijski smjer, spol, te koju su srednju školu završili. Kod statističke obrade podataka isključeni su oni ispitanici koji su nepravilno ili nepotpuno uradili test.

Ispitanici su bili studenti Islamskog pedagoškog fakulteta i Filozofskog fakulteta Univerziteta u Zenici. Ukupni istaživački uzorak je konačno bio 62 ispitanika, 32 studenta koji su slušali predmet „Zdravstveni odgoj” i 30 studenata ispitanika koji u toku studija u svojim studijskim programima nisu imali ovaj predmet. Prikupljeni podaci su sistematizirani i statistički obrađeni, pri čemu je statistička značajnost između dobivenih podataka određivana Fišerovim egzaktnim testom.

3.1. Anketni upitnik opšte-zdravstvene informiranosti studenata

UNIVERZITET U ZENICI	
TEST OPŠTE-ZDRAVSTVENE INFORMIRANOSTI STUDENATA	
PREZIME (IME OCA) IME:	; BROJ INDEKSA: ;
STUDIJSKI SMJER:	; SEMESTAR: ; SPOL ;
KOJU STE SREDNJU ŠKOLU ZAVRŠILI:	
<p>Zaokružiti samo jedan odgovor.</p> <p>1. Prema ulozi u organizmu, hranjive materije dijelimo: A) na namjernice biljnog, životinjskog i sintetskog porijekla B) na žitarice, mliječne proizvode, meso, masnoće, slatkiše, voće i povrće C) na gradivne, energetske i zaštitne hranjive namjernice </p> <p>22. Infestacija crijevnim parazitima, velikom i malom dječijom glistom, se može spriječiti: A) redovnom vakcinacijom svih članova porodice B) naročito pranjem ruku, voća i povrća, te liječenjem svih članova porodice, ako neko od njih ima gliste C) prisustvo ovih parazita u crijevima nema posebni zdravstveni značaj, pa se ne provode posebne mjere prevencije </p> <p>47. Nesreće zbog pada su najčešće u: A) prve četiri godine života B) prvoj godini života C) predškolskoj dobi </p>	

4. REZULTATI

Ukupni istaživački uzorak je bio 62 ispitanika, 32 (51,61%) studenta koji su slušali predmet „Zdravstveni odgoj” i 30 (48,38%) onih koji u toku studija nisu imali u svojim studijskim programima predmet „Zdravstveni odgoj”. Većina ispitanika je bila ženskog spola 56 (90,32%). Prosječan broj ostvarenih tačnih odgovora na testiranju je bio 30,45 (60,9%). U grupi koja je slušala predmet „Zdravstveni odgoj” broj tačnih odgovora je bio 33,8 (67,6%), a u kontrolnoj grupi, koja nije slušala predmet „Zdravstveni odgoj” broj tačnih odgovora na testiranju je bio 27,1 (54,2%), što je statistički značajna razlika u apsolutnom i relativnom broju tačnih odgovora ($p < 0,01$). Najbolje rezultate na testiranju su postigli ispitanici koji su slušali predmet „Zdravstveni odgoj” a završili su gimnaziju, njih 13 (26%) je imalo između 31 i 40 tačnih odgovora (60% do 80%) (Tabela 1).

Tabela 1. Struktura istraživačkog uzorka: prema spolu, prethodnom srednjoškolskom obrazovanju i ostvarenim rezultatima na testiranju

broj ostvarenih bodova	broj ispitanika (%)									
	spol br (%)		završena srednja škola							
			gimnazija		ekonomska		medicinska		stručne škole	
	M	Ž	BZO	ZO	BZO	ZO	BZO	ZO	BZO	ZO
0 – 20	0	3	0	0	0	2	0	0	0	1
21 – 30	6	25	13	3	6	2	4	0	2	1
31 – 40	0	22	3	13	1	3	0	0	1	1
41>	0	6	0	3	0	2	0	1	0	0
Ukupno	6 (9,67)	56 (90,3)	16 (25,8)	19 (30,64)	7 (11,29)	9 (14,51)	4 (6,45)	1 (1,62)	3 (4,83)	3 (4,83)

Legenda:

BZO – ispitanici koji nisu slušali predmet „Zdravstveni odgoj”

ZO – ispitanici koji su slušali predmet „Zdravstveni odgoj”

5. DISKUSIJA

Kada je riječ o zdravlju mladih, Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) ističe da je osiguranje zdravog odrastanja prvenstveno zadatak odgovornih odraslih osoba. Prema SZO-i, do 2020. godine mladi trebaju biti zdraviji i imati veće mogućnosti usvajanja životnih sposobnosti i mogućnosti donošenja zdravog izbora te biti osposobljeni preuzimati društveno i ekonomski uspješne uloge u zajednici. Taj cilj želi se postići povećanjem za 20% novoa samopoštovanja mladih te njihove sposobnosti izgrađivanja i održavanja odnosa s prijateljima i članovima porodice, povećanjem procenta nepušača među omladinom za najmanje 20%, smanjenjem povreda za najmanje 20%, smanjenjem procenta mladih osoba sa štetnim navikama za najmanje 20%, to jest onih mladih koji konzumiraju alkohol i uzimaju opojne droge, smanjenjem neželjenih trudnoća za 20%, smanjenjem samoubistava među mladim osobama za najmanje 20%; smanjenjem u istom procentu potencijalno pogubnog, visokorizičnog ponašanja te smanjenjem razlike svih navedenih riziko faktora među različitim socioekonomskim skupinama za najmanje 20% [6,7]

Kao cilj politike koju će, na nacionalnom i međunarodnom planu, slijediti svim primjerenim sredstvima članice Evropske unije su prihvatile obavezu ostvarenja uvjeta koji će osigurati djelotvornu primjenu pravila i principa. Jedno od njih je pravilo Evropske socijalne povelje (revidirane), član 11. koji glasi: svako ima pravo na korištenje mjera koje mu omogućavaju uživanje najboljeg dostupnog zdravstvenog standarda. Nesumnjivo, jedan od segmenata jeste pravo na valjanu zdravstvenu informiranost [7,8].

6. ZAKLJUČCI

Na osnovu rezultata dobivenih ovim istraživanjem možemo zaključiti da je zdravstvena informiranost studenata bolja u grupi koja je imala sistematski i ciljano educiranje kroz nastavni predmet Zdravstveni odgoj. Također je bolja informisanost bila kod studenata obje grupe ukoliko su u prethodnom obrazovnom ciklusu bili učenici gimnazije. Rezultati pokazuju da je preporučljivo ciljano zdravstveno educiranje studenata, posebno pedagoških odsjeka.

7. LITERATURA

- [1] Ibrahimagić- Šeper L.: Promocija zdravlja i prevencija bolesti. Zenica: Graforad 2008, 49-66.
- [2] Bešlagić Z, Sarihođić M, Šećerbegović M, Toromanović S.: Uloga socijalne medicine-javnog zdravstva u sistemu zdravstva. Sarajevo, Mat soc med, 2000, 12(1-2):9-12.
- [3] Prebag Ž.: Higijena i škola. Zagreb: Školska knjiga Zagreb, 1985, 11-12.
- [4] Hrabač B.: Promocija zdravlja i prevencija bolesti: Socijalna medicina. Mostar: Eurografika Zvornik, 2010, 91-104.
- [5] Papović Š, Kulenović F, Papović I.: Moderno zdravstveno vaspitanje-brana bolesti ovisnosti, Sarajevo: Svjetlost 1988, 10-11.
- [6] Ibrahimagić- Šeper L.: Promocija zdravlja i prevencija bolesti, Zenica: Graforad 2008, 76-118.
- [7] Simić S., Šaulić A., Grozdanov J.: Bolje zdravlje za sve u trećem milenijumu. Beograd: Ministarstvo za zdravlje Republike Srbije, 2003.
- [8] Conference on Health Promotion, Ottawa, 21. November 1986.